

d o p i s n a t e o l o g i j a

UVODNI TEČAJ “PUT”

Pismo III

Izdaje: Institut za teološku kulturu laika pri Bogoslovnom fakultetu, Zagreb,
Kaptol 31, tel.: (01) 277-314

Glavni i odgovorni urednik: Dr. Marijan Jerko Fućak, predstojnik Instituta,
Kaptol 9, Zagreb

3. SVJEDOČANSTVA VJERE STAROG ZAVJETA

"Stari zavjet jest rad jednog tisućljeća. To nije knjiga koja je nastala na pisaćem stolu. Ona je rasla kao drvo ili kao prozircac ili kao snažan planinski masiv. Ta knjiga obuhvaća povijest jednog naroda i svjedočanstvo je njegove povijesti sastavljeno od cijelog jednog zbora najraznovrsnijih glasova".

(C. Westermann Le Fort).

Pristup

Biblija - osobito Stari Zavjet mnogim je ljudima još danas "Knjiga sa sedam pečata". Zašto je tako teško naći pristup Starom Zavjetu?

Sažetak i pregled

Svjedočanstvo vjere Starog zavjeta glavni su izvori povijesti Izraela. Ovo pismo pruža značajke najvažnijih spisa Starog zavjeta. Ono u znatnoj mjeri ide redom nastanak spisa- kad ga budete čitali, imajte pred sobom Kronološku tablicu koja se nalazi pri kraju hrvatske Biblije.

3.1 POSTANAK I OSOBITOST STAROZAVJETNIH SPISA

3.1.1 Iz povijesti postanka Biblije

Usmena predaja kroz stoljeća

Usmeno
prenošenje i
pismena
zabilježba

Oni događaji iz povijesti Izraela koji tvore srž starozavjetnog svjedočanstva vjere (prije svega oslobođenje iz Egipta) kroz stoljeća su se usmeno predavali. Tek u vrijeme kralja Davida nastala su prva zaokružena pisana djela (Izvještaj o prijestolonasljedstvu -2 Sam; 1 Kr 1-2 i djela "Jahvista").

Pojedine oblikovane predaje bile su doduše već i ranije zapisane: Mirjamina (Izl 15,21) i Deborina (Suci 5) vjerojatno su nastale još u 12 stoljeću, a i srž dekaloga (Izl 20) potječe iz predržavnog vremena. Ipak je u tom ranom razdoblju prevladavala usmena predaja. Poučavanjem kućedomaćina prenosila su se velika djela koja je Bog pređima činio od jednog pokoljenja na drugo.

Zapisivanje - završetak jednog dugog razdoblja

Iz vjere - u vjeru

Iskustva mnogih pokoljenja ušla su u predaju ukoliko su piscu dotičnog spisa bila pristupačna. On pribire svjedočanstva vjere svojih predaja, prikuplja ih, sređuje upotpunjava, da može svojim suvremenicima i kasnijim pokoljenjima uli srčanost na njihovu putu vjere.

3.1.2 Spisi Biblije - svjedočanstva vjere

Vremenski uvjetovani načini izražavanja

Književni rodovi

Da možemo pravilno razumjeti biblijske spise moramo razlikovati ono što oni žele svjedočiti način na koji to oni čine. Načini izražavanja, koji su u Bibliji upotrebljeni odgovaraju shvaćanju svijeta i načinu predočivanja nama stranih vremenskih razdoblja. Stoga oni današnjem čitaocu često sprječavaju pristup onome što je rečeno. U želji da nam to priopći, služi se Biblija različitim oblicima izražavanja, koje nazivamo i književnim rodovima. Na pr. povijesno opisivanje, priče, pjesme ili slikoviti način izražavanja u prisposobama (takve književne rodove poznajemo i mi kad razlikujemo romane, kazališne komade, novinske izvještaje, pisma). Da možemo sadržaj Biblije ispravno tumačiti, veoma je važno da poznajemo te različite književne rodove.

Svjedočanstva vjere

Vjera...

Osnovna značajka svih biblijskih spisa leži u tome da u ona svjedočanstva vjere. Ona potječu od angažiranih vjernika i ona žele pobuditi vjeru. Stoga njihov konačni smisao može shvatiti onaj tko je pripravan otvoriti se i prihvatiti smionost vjere. Onome tko bi biblijske spise htio promatrati samo iz neke kritičke udaljenosti ostaju oni zatvoreni.

... i stvarnost

Time naravno nije rečeno da oni ne stoje na tlu stvarnosti. Naprotiv: stvarnost svijeta i života tumači se u svjetlu vjere i svjedoči s gledišta vjere.

3.2 PET KNJIGA MOJSIJEVIH ("PEN ATEUH"):

Postanak, Izlazak, Levitski zakonik, Brojevi, Ponovljeni zakon . (Deuteronomij).

3.2.1 Problem Petoknjižja

Četiri izvorna spisa

Neujednačenost, proturječja, ponavljanja

"Pentateuh" znači doslovno "pet svitaka". Tko nepristrano otvori koju od ovih knjiga, može opaziti na mnogim mjestima proturječja, ponavljanja itd. Socijalne i vjerske prilike od otačkih vremena do vremena progona davale su tim spisima svoja obilježja. Ove i mnoge druge neujednačenosti stručnjake su biblijske upozorile da ovih 5 knjiga nije napisao jedan jedini pisac. Problem se mogao riješiti tumačenjem da se petoknjižje osniva na 4 izvorna spisa, koji su isprva bili samostalno sastavljeni i tek naknadno prerađeni u sadašnje djelo. Pisac najstarijeg spisa (Jahvist) živio je u rano vrijeme kraljeva (oko 1000. g. p. K.). Elohist u sjevernom kraljevstvu (8.st.); svećenički spis sastavljen je u progonojstvu (6.st.), a deuteronomist u 7.st.

4 izvorna spisa

PITANJE O PISCIMA BIBLIJSKIH SPISA

Stav prema povijesti

Kritički čitalac postavlja sada pitanje, zašto se cijelo Petoknjižje pripisuje Mojsiju iako je ono napisano tek više stoljeća nakon njega. Nije li to krivotvorenje činjenica? Za razjašnjenje ovog problema treba znati da su ljudi starog vijeka imali drugačiji stav prema povijesti nego mi. Povijest se promatrala u koliko je važna za sadašnjost. To isto vrijedi i za pitanje o piscima ovih spisa. Nije Homer napisao sve pjesme koju su do nas došle pod njegovim

Uvodni tečaj

Književni pseudonimi	imenom. Djela koja su se smatrala važnima povezivala su se s nekom istaknutom ličnošću. To vrijedi u naročitoj mjeri za Bibliju. Spisi koji se tumače kao Riječ Božja povezuju se s proročkim likovima tako se psalmi povezuju s Davidom mudrosna književnost sa Salomonom, iako je veći dio tih spisa nastao tek više stoljeća kasnije.
Mojsije i Petoknjižje Riječ Božja	Naravno, imena ovih pisaca nisu jednostavno "iz zraka uzeta". Tako je na pr. <u>Mojsije središnji lik Petoknjižja</u> ; pradekalog, njegov središnji dio, zacijelo potječe iz Mojsijeva doba. Ali nadasve: u Petoknjižju se čuvaju predaje o glavnim djelima Božjim. Mojsije je u Starom zavjetu bio najvažniji objavitelj Boga. Zbog toga se središnja važnost Petoknjižja naglasila tako da se ono povezano s Mojsijem. Ovakva razmišljanja mogla bi gdjekeog čitatelja zaprepatiti. Zar nismo previše skloni pojedinim činjenicama, kao možda imenima pisaca, pripisivati preveliko značenje? Presudno je da u Bibliji susrećemo Riječ Božju. Imena ljudi od kojih potječu ova svjedočanstva vjere od drugorazrednog su značenja.
Zoran stil	<p>3.2.2 <u>Jahvist (oko 1000 pr. Kr.)</u></p> <p>Najstariji izvorni spisi Petoknjižja potječu od tzv. Jahvista. Taj nepoznati vjernik iz ranog vremena kraljeva prvi put se prihvatio pothvata da na osnovi starih predaja sastavi jedno zaokruženo djelo. Zornim i zanimljivim stilom obrađuje on stare predaje otaca do Mojsijeva vremena i sažimlje ih u zatvorenu povezanost povijesti Izraela. Pri tome ga vodi uvjerenje da mnogostruki događaji koje su prepričavali Izraelovi nomadski pređi jesu plod dosljednog Božjeg plana spasenja koji počinje s Abrahamovim pozivom (Post 12,1-3).</p>
Božji plan spasenja	(O prapovijesti Jahvista v. 16,1) Osobu pisca ne poznajemo. Nazivamo ga "Jahvistom" jer Boga većinom zove "Jahve" već u prapovijesti i u otačkim vremenima, a ne tek od Mojsija na ovamo.

3.2.3 Elohist (Sjeverno kraljevstvo 8.st.)

Božja uzvišenost
Savez

Pisac drugog izvornog spisa Petoknjižja isto je tako nepoznat. Njega su biblijski stručnjaci tako prozvali jer Boga većinom označuje "El" ili "Elohim". Razlika između njegova shvaćanja Božjeg lika jahvistova naviještanja Božja osobito je jasna u dva opisa Mojsijeva poziva, koji su međusobno povezani u 3. Poglavlju knjige Izlaska. Dok Jahvist jače ističe neposrednost, s kojom Jahve djeluje na potlačenu grupu Izraelovih pređa, naglašava Elohist više uzvišenost Božju. Bog oslobođenje svoga naroda iz Egipta ne zahvaća sam, nego se služi Mojsijem. A ipak je ovaj tako različit, uzvišeni Bog sklopio Savez s Izraelom. Poput proroka obara se Elohist oštrim riječima protiv onih koji su Savez iznevjerili.

3.2.4 Svećenički spisi ("P" i Babilonsko sužanjstvo - 6.st.)

Izabrani narod –
Božja vjernost

Pisac iz svećeničkih krugova tješi svoje smetene suvremenike u sužanjstvu. Oni treba da budu svjesni da su zaštićeni među narodima kojih ih tek prividno tlače, jesu su od Boga izabrani narod. Bog ostaje vjeran obećanjima koja je dao njihovim pređima. U navještenju ovog bezimenog Izraelova vjernika ima naročito značenje Božja Riječ: ona posjeduje stvaralačku, izabiračku, voditeljsku snagu (za svećenički izvještaj o stvaranju usp.16,1). Za određivanje cilja ovog spisa značajan je i način kako pisac upotrebljava uobičajenu formulu Saveza: "Ja sam vaš Bog - vi ste moj narod" - grupi u sužanjstvu koja je svjesna da ne zaslužuje biti nazvana narodom Jahvinim, naglašuje pisac prvu rečenicu formule: "Ja sam vaš Bog". Usprkos promašaju ljudi ostaje pristanak Božji na snazi. Značajno je i to da se druga polovica formule Saveza u Svećeničkom spisu izmijenila. Na pr. Izl 6,7 "za svoj ću vas narod uzeti i bit ću Vašim Bogom".

3.2.5 Deuteronomist - ("D" "Drugi zakon" 7.st.)

Jahvina ljubav
prema Izraelu

Ovaj 4. izvorni spis Petoknjižja pokriva se nekako sa sadašnjom 5. Mojsijevom knjigom: Ponovljenim zakonom. Nazvan je "Ponovljeni zakon" jer je u njemu nanovo sabrano nasljedstvo ranog doba Izraela, prije svega nasljedstvo iz vremena Mojsijeva, i to pod vidom Jahvine ljubavi prema Izraelu. On je iz ljubavi izabrao svoj narod (usp. Pnz 7,7-9). On drži zakletvu onima koji ga ljube i koji slušaju njegova uputstva.

3.3 PROROČKO NAVJEŠTANJE

3.3.1 Prethodna pitanja o proročkim knjigama

Proroci riječi i proroci pisci

Božji vjesnici

Kao "proroci riječi" označuju se oni proročki likovi čija pouka nije zapisana (npr. Samuel i Natan u ranom vremenu kraljeva, Ilija u 9.st.). I tzv. Proroci-pisci nisu bili u prvom redu ili isključivo pisci, nego Božji vjesnici. Kao takvi donosili su Božje riječi svojim suvremenicima u sasvim određenim prilikama.

Uvodni tečaj

Poruka proroka tek je naknadno zapisana. Katkada su je zabilježili sami proroci, ali često su je zapisali njihovi učenici ili drugi ne pobliže poznati vjernici.

"Veliki" i "Mali" proroci

Onamo od crkvenog učitelja sv. Augustina dijele se proročke knjige na "velike" i "male". Tako se razlikuju i po značenju njihova navješćivanja, nego u opsegu spisa koji su pod njihovim imenom u predaji sačuvani. "Veliki" proroci jesu Izaija, Jeremija, Ezekiel i Daniel.

3.3.2 Proroci sjevernog kraljevstva: Amos, Hošea

U kratkotrajnom vremenu privrednog procvata navješćuju ova dva prorokapisca predstojeću propast Sjevernog kraljevstva (722) kao sud Jahvin.

Prorok Amos

Protiv maski

S neumoljivom optužbenom tvrdoćom razbija Amos svojim suvremenicima sve maske samodopadnosti i pokazuje im njihovo pravo stanje: na svim područjima njihova života uskraćivali su poslušnost pozivu Božjem (čaćenje Boga i obredi samo su izraz šuplje samodopadnosti, bogataši izrabljuju siromahe itd.). Nacionalnu katastrofu, koja se već ocrtava na obzorju shvaća prorok kao posljedicu neposlušnosti prema Božjoj životnoj uredbi. Bog dolazi - u govoru proroka na "njegov dan" ("dan Jahvin") na neumoljiv, sveopći sud Izraelu i poganskim narodima.

"Jahvin dan"

Prorok Hošea

Propast i novi početak

I Hošea znade da je narod raskidanjem Saveza sam prouzročio svoju propast: kao nevjerna žena odmetnuo se Izrael od svoga Boga i potražio svoje spasenje kod kanaanskih bogova plodnosti. Ipak Hošea izrazitije nego njegov suvremenik Amos daje nazrijeti mogućnost novog početka. Koliko god je Izrael duboko pao - Bog je i sada još spreman na milosrđe ako se narod k njemu vrati. (Pobliže o Božjoj poruci po Hošeji v. u 4.2,3 i 4.2,4).

3.3.3 Proroci Južnog kraljevstva (Jude): Izaija, Jeremija

Izaijina dalekovidnost i rječitost

Izaijina poruka sačuvana je u glavama 1-39 Izaijine knjige. Navještanjima ove najistaknutije proročke ličnosti Starog zavjeta prat sudbinsko teška posljednja desetljeća 8. Stoljeća u Južnom kraljevstvu. S neobičnom dalekovidnošću i sjajnom rječitošću pokušava Izaija - većinom uzalud - na očigled sve većeg asirskog pritiska, upraviti sudbinu Jude u Jahvinu smjeru.

Izaijin poziv i poruka

U izvješću prorokovu o pozivu (Iz 6) prepoznaju se sržne točke njegova navještanja: u Jeruzalemskom hramu susreće Izaija Jahvu, kraljevskog gospodara nad svim stvorenjima. Samo prikaz Boga, koji sjedi na prijestolju okružen serafima odaje utjecaj kanaanskog-poganske predodžbe o Bogu). Sa zaprepaštenjem spoznaje prorok pri susretu sa "svetim" Bogom da ni on sam a niti njegov narod ne mogu opstati pod ovakvim kraljevskim gospodstvom. Sam Bog određuje proroku da ispuni svoje poslanje. (To je zorno prikazano u postupku vjerskog čišćenja, r. 6). Ovaj nepristupačni Bog, Bog koji nadvisuje

Uvodni tečaj

Nepristupačni Bog - "Svetac Izraelov"	Ljude jest međutim "svetac Izraelov". Pod "svetošću" podrazumijeva Izaija onu dinamiku skrivenoga, iznad sveg svijeta uzvišenog Boga, koji ga prisiljava da se pokaže djelotvornim prema ljudima. On je svet kao "svetac Izraelov": kao onaj koji je s Izraelom sklopio Savez. Na svom kukavnom i grješnom narodu i po njemu izvršava Bog svoj plan.
Nada nove budućnosti	Izaija osniva svoje nade u novu budućnost na spoznaji vjernosti Jahvine. "Jahve zasnova Sion i u njem su zaštićeni siromasi njega naroda" (Iz 14,32; usp. Iz 28,16). Oni koji vjeruju naći će podršku (Iz 7,9). Tko se odriče ponosa, tko nastoji da bude ponizan pred Bogom, tko napušta tvrdokorno naoružavanje i lov (usp. Iz 30,15-18) taj će doživjeti spasenje.

Prorok Jeremija

Izabran u majčinu krilu	Sudbina i navješćivanje ovog proroka stoje sasvim u znaku osvajanja Jeruzalema godine 587. Neumoljivo i bezuvjetno pogađa Jeremiju zov njegova Boga, koji ga je već u majčinu krilu odabrao za svoje osobito oruđe (Jr 1,5; usp. Gal 1,15). Tako sigurno pozvati čovjeka može samo Jahve. U prorokovu krznanju vidi se već veliki problem njegova života: iskustvo gorke sudbine proroka. Jeremija se može označiti kao patnički lik među prorocima Starog zavjeta. Njegovi "izvještaji o mucu" (Jr 20; 26; 29; 36; 37; 42-44) svjedoče o najrazličitijim udarcima sudbine ; njegove "Ispovijesti" (Jr 15,16) odaju tešku borbu u svladavanju progonstva i napasti. Uz veliku radost što je primio Riječ Božju stoje tvrde optužbu protiv njegovih neprijatelja i protiv samoga Boga. Kako je Bog mogao svog proroka tako tvrdo izdvojiti iz normalnog života, učiniti ga tako osamljenim? Jedini odgovor koji mu je dan na ovo pitanje njegova života sastoji se u tome da u njegovim mukama dolazi do izražaja tragika njegovog naroda.
Gorka sudbina proroka	
Radost i optužbe	
Tragična sudbina naroda i proroka	Bog se za svoj narod zauzeo, a narod ga je odbacio. To "razočaranje" Jahvine ljubavi odražuje se u prorokovim patnjama. Tako njegove patnje postaju dio njegova navješćivanja (usp. Jr 12,7; 45,4). Oskudne Jeremijine nade u novu, svjetlu budućnost osnivaju se na izgnanicima: u onih koji su proživjeli i propatili puno progonstvo, nalazi se mogućnost novog početka. (Jr 24,5-7; 29,11; 23,1). Pročišćeni Izrael budućnosti stajat će u temeljito novom odnosu Saveza s Bogom (Jr 31,31.34; usp. Lk 22,20; 1 Kor 11,25).
Mogućnost novog početka	

3.3.4 Proroci u progonstvu: Ezekiel i "Deuteroizaija"

Prorok Ezekiel

Prorok izgnanstva	Ezekiel je svoj poziv doživio u Babilonu. Djelujući među prognanim stanovnicima Južnog kraljevstva, znatno je pridonio tome da su oni svoju tešku sudbinu mogli pozitivno nadvladati i uputiti se prema novom početku - vremenu židovske države nakon progonstva. Središnja želja ovog proroka postaje jasna u tzv. dokazivanjima: "I znat će da sam ja Jahve". Izrael i cijeli svijet moraju spoznati Jahvino veličanstvo. "Veličanstvo" ključni pojam starozavjetnog naviještanja Boga označuje važnost Boga, njegovu moćnu djelotvornost u povijesti. U osudi i spasenju želi Bog biti "veličanstven" Bog svoga naroda. Strogim riječima predočuje prorok narodu njegovu krivnju, koja
"Dokazivanja"	

Katastrofa i novi početak	je prouzročila "osudu". Ali Jahve želi i može preko katastrofe otvoriti novi početak: on će osloboditi svoj narod iz groba progonstva i omogućiti mu nov život u njegovoj zemlji (usp. Ez 37). Ta nada ne važi samo za narod u njegovoj cjelini nego i za svakog pojedinog člana tog naroda. Od Ezekielia na ovamo posvećuje se pojedincu sve veća pozornost.
Važnost pojedinca	Upravo u strogom navještenju ovog proroka objavljuje se Jahve kao Izraelov Bog: kakogod se bezizglednom činila situacija, otvara Jahve narodu i svakom pojedinom članu u njegovoj današnjici vrata u novi život.

Prorok "Deuteroizaija" (Iz 40-55) ili "Drugi Izaija"

Mučno pitanje	Navještanje ovog bezimenog proroka iz vremena progonstva sadržano je u drugom dijelu knjige Izaijine (Iz 40-55). Stoga se ovaj prorok naziva "Deutero (ili drugi) Izaija". U njegovu navještanju naročito se jasno odražava vjerska kriza njegova vremena. Velika Božja djela, djela koja Bog učini svom narodu (izlazak, osvajanje obećane zemlje, stanovanje na Sionu) razvrgnuta su svima na očigled. Ostaje li Jahve vjeran svojim obećanjima? Tome nasuprot upućuje prorok svoje suvremenike na neograničenu stvaralačku moć njihova Boga. Po pozivu upućenu očevima sklopio je stvoritelj Savez s malim Izraelom; u njegovoj je moći i to da nakon prividno potpune sveopće katastrofe ponovno nastupi kao Izraelov Stvoritelj. On će potučeni narod vratiti kući u Jeruzalem: kroz pustinju, u novom izlasku, u pobjedničkoj povorci kakvoj nema premca, kao pobjednike uz klicanje i odobravanje zemlje, svih naroda, dapače i životinja. (Npr. Iz 40).
Prorokov odgovor	Božju veličinu treba da spozna ne samo sam Izrael nego i svi narodi, sva stvorenja: po onome što Bog učini Izraelu. Iznenaduje činjenica da upravo u vrijeme progonstva k potlačenom narodu dolaze prvo pogani (prozeliti) te priznaju Boga i njegovo si ime daju tetovirati na ruku kao znak da mu pripadaju.
Sveopćenitost spasenja	Božju veličinu treba da spozna ne samo sam Izrael nego i svi narodi, sva stvorenja: po onome što Bog učini Izraelu. Iznenaduje činjenica da upravo u vrijeme progonstva k potlačenom narodu dolaze prvo pogani (prozeliti) te priznaju Boga i njegovo si ime daju tetovirati na ruku kao znak da mu pripadaju.
Veličina naroda	Bijedni narod postao je, čini se, privlačan. Ali ne na temelju njegove vlastite veličine: sva njegova samodopadnost razbijena je uslijed nacionalnih katastrofa i propovijedi proroka koji ga osuđuju. Njegova je veličina samo u tome da je iskusio i posvjedočio velika djela Božja. Slijepi i gluhi narod postao je Jahvinim svjedokom pred svim svijetom (Iz 43, 8-12). Izrael je kroz mučnu povijest naučio biti "siromašan" pred Gospodinom. Toj jednoj skupini dat će on konačno spasenje. Odlučujuća uloga treba da pripadne jednom tajanstvenom liku, onom "sluzi Božjem" o kojem izvješćuje prorok (Iz 42,1-9; 49,1-6; 50,4-11; 52,13-53,12: to su tzv. pjesme o sluzi Božjem). U navještenju ovog bezimenog proroka za vremena progonstva prepoznaje se slutnja novozavjetne Radosne vijesti križa: trpljenje može biti spasonosno ako se podnosi umjesto drugih i sa stavom poslušnosti (Iz 53,10-11).
Sluga Jahvin	Bijedni narod postao je, čini se, privlačan. Ali ne na temelju njegove vlastite veličine: sva njegova samodopadnost razbijena je uslijed nacionalnih katastrofa i propovijedi proroka koji ga osuđuju. Njegova je veličina samo u tome da je iskusio i posvjedočio velika djela Božja. Slijepi i gluhi narod postao je Jahvinim svjedokom pred svim svijetom (Iz 43, 8-12). Izrael je kroz mučnu povijest naučio biti "siromašan" pred Gospodinom. Toj jednoj skupini dat će on konačno spasenje. Odlučujuća uloga treba da pripadne jednom tajanstvenom liku, onom "sluzi Božjem" o kojem izvješćuje prorok (Iz 42,1-9; 49,1-6; 50,4-11; 52,13-53,12: to su tzv. pjesme o sluzi Božjem). U navještenju ovog bezimenog proroka za vremena progonstva prepoznaje se slutnja novozavjetne Radosne vijesti križa: trpljenje može biti spasonosno ako se podnosi umjesto drugih i sa stavom poslušnosti (Iz 53,10-11).

3.4 PISANJE POVIJESTI U IZRAELU

Mnogi odlomci u Mojsijevu Petoknjižju jesu neko pisanje povijesti. Povijest u užem smislu pišu dvije skupine starozavjetnih knjiga.

3.4.1 Deuteronomističko povijesno djelo (DtrP)

(Jošua, Suci, obje Knjige o Samuelu, i obje Knjige o Kraljevima).

Što je DtrP?	Nepoznati pisci, koji su osobito visoko cijenili Ponovljeni zakon, prikupili su u progonstvu usmene i pismene predaje od vremena osvajanja obećane zemlje do sadašnjosti i složili ih u jedno zaokruženo djelo.
Povijesna shema	Osnovna zamisao povijesti spasenja opaža se osobito jasno u povijesnoj shemi knjige Sudaca: narod stradava uslijed otpada od Jahve; na to se opet obraća i "viče" Gospodinu; on mu šalje spasitelja ("sua", koji ga po snazi Jahvinoj (napunjen njegovim duhov) oslobađa iz teškog stanja. Po ovoj zamisli htjeli bi pisci deuteronomističkoga povijesnog djela tumačiti prognanim Židovima njihovu vlastitu povijest. Pošto su tako opipljivo osjetili posljedice svog otpada od Boga, treba da mu se nanovo obrate.

3.4.2 Ljetopisno povijesno djelo (LjetP)

Obje knjige ljetopisa, Ezra i Nehemija). Nastanak ovog djela pada u perzijsko-grčko vremensko razdoblje.

Ispunjenje obećanja	U obje Knjige Ljetopisa ponovno se prikazuje povijest ranog vremena kraljeva, o kojemu je već bilo govora u deuteronomističkom povijesnom djelu, ali pod drugim vidnim kutom. Djelo je prožeto uvjerenjem da će se ispuniti obećanja koja je Bog dao Davidovoj dinastiji, odnosno da se ono već ispunilo u sadašnjosti, u životu židovske bogoštovne općine. Po ovoj zamisli može se shvatiti zašto je kralj David prikazan tako idealizirano. Knjige Ezre i Nehemije izvješćuju o početku perzijskog vremenskog razdoblja. Povratak Židova, obnova hrama i izgradnja Jeruzalema tumače se kao znakovi stalne spasonosne Božje volje.
---------------------	---

3.5 PSALMI I MUDROSNA KNJIŽEVNOST

3.5.1 Psalmi

Vrijeme nastanka	Kao i u svim drugim spisima Biblije, tako je i u psalmima obrađena građa veoma različite starosti. Neki psalmi potječu možda iz vremena kralja Davida, ali većina ih je nastala u vremenu progonstva i kasnije. Knjiga psalama konačno je sastavljena oko 300.g.pr.Kr.
------------------	--

Izrael pred svojim Bogom

Prigode nastanka	U ovih 150 molitava i pjesama dolazi vjernički život Izraela do najneposrednijeg izražaja koji je jednako vrijedan i za sva vremena. Ljudi slave, hvale i mole Boga; oni ga zovu, paće ga u teškoj mucu i optužuju. Mnogi psalmi proizašli su iz neposrednih iskustava ljudi te su kasnije upotrebljeni u bogoštovlju. Drugi se opet od početka nalaze u liturgiji.
------------------	---

Uvodni tečaj

IZ MNOGOVRSNOSTI PSALAMA

Po sadržaju razlikuju se psalmi prosbeni, tužbalice npr. Ps 5; 51; 22; 130), psalmi zahvalnice (Ps 34; 105), kozmički himni (Pa 19; 104; 8; 29), kraljevski odnosno mesijanski psalmi (slavljenje Jahvina kraljevstva: Ps 47; 93-100; slavljenje kralja izraelskog odn. kralja Mesije: Ps 2: 20: 21: 45: 110). Poučni psalmi upotrebljavali su se u nastavi (Ps 9; 10; 25; 34; 37).

3.5.2 Mudrosna literatura

Popis mudrosnih knjiga i vrijeme nastanka Konačna redakcija spisa koji se mogu označiti kao mudrosna literatura u užem smislu (ovamo spada Job, Kohelet, Propovjednik i knjiga Sirah, - mudrost Isusa, sina Sirahova) spada tek u kasno doba Starog zavjeta (između 400. i 50. g. pr. Kr.). Ipak se u tim knjigama nalazi sačuvano veoma staro blago Izraelove misli i vjerovanja.

"Mudrost" - Izraelovo pitanje uspješnu životu

Biblijska i izvanbiblijska mudrost "Mudrost u Bibliji ne znači u prvom redu sposobnost razuma (u tom smislu upotrebljavamo najčešće tu riječ), nego - snalaženje u životu, životnu mudrost. Mudar je onaj tko posjeduje umijeće života. U mudrim izrekama npr. može se naći starozavjetna životna mudrost mnogih stoljeća. Učitelji mudrosti u Izraelu mudrim izrekama svjetuju svoje učenike kako će rješavati najrazličitije probleme svog života i pitanja koja se neposredno tiču svakodnevnog života. te izreke ne razlikuju se uvijek po sadržaju od izvanbiblijskih mudrosnih izreka. U tome se očituje kako je Izraelova vjera povezana s iskustvima susjednih naroda. Ipak se Izraelova mudrost znatno razlikuje od tog izvanizraelskog mudrog razmišljanja. Životna sposobnost nije za Izraelske vjernike samo rezultat ljudskih iskustava ili učenosti, nego dar Božji. Osnovno pravilo mudrosnog biblijskog nauka glasi: Gospodnji strah početak mudrosti" (Izr 9,10). Tako se i sve izreke, naoko veoma "ljudske", moraju promatrati u vidokrugu vjere u Jahvu. Ispravno postupanje u svakidašnjici znači: čovjek se uklopio u cjelokupni Božji poredak i svjestan je da je život u svim svojim dometima dar Božji. Ako čovjek svim svojim postupcima odgovara volji Božjoj, imat će udjela i u životu koga mu Bog nudi.

Kriza mudrosnog shvaćanja života

Sreća "grešnika" U kasnom vremenu Starog zavjeta počinje se sumnjati u ovaj optimistički pogled na život. Pravedniku nije uvijek dobro, a grešniku nije uvijek rđavo. U mnogim psalmima tuže se molitelji na svoju nesreću dok moraju promatrati sreću "grešnika". Osobito izričito postavljeno je to pitanje u knjizi o Jobu: kako se patnje nedužnoga mogu uskladiti s pravednošću Božjom? Najveći dio knjige sadržavaju prepirke između Joba, koga prati nesreća, i njegovih prijatelja. Oni - kao zastupnici uobičajenog nauka o odmazdi tumače Jobu da neka krivnja mora biti razlog njegovim patnjama. Ali Job se buni protiv svojih prijatelja, pače i

Drugačiji, veći
Bog

protiv samog Boga. On ne razumije svoje sudbine; bori se protiv toga da bi se pravednost Božja mogla ukalupiti u ukočenu obračunsku shemu njegovih prijatelja. Job se bori za ispravno shvaćanje -Boga koji je još uvijek veći od najiskrenije, ljudske pobožnosti. On traži osobnog Boga, Boga komu možeš reći "Ti". Ali to ujedno znači: onog uvijek drugačijeg, uvijek većeg Boga.

Poticaji za daljnje razmišljanje

+ Po mnogostrukosti i velikoj različitosti starozavjetnih spisa možemo naslućivati obilja i bogatstvo doživljavanja Boga u Izraelu. Budući da su ljudi sudjelovali u nastajanju tih spisa, pitamo se na koji način Bog govori ljudima i u njima djeluje. Bogu zaista i danas trebaju ljudi da se može "objaviti".

+ Po navještaju Novog zavjeta (na pr. Dj 2) svi su kršćani po primitku Duha Svetoga pozvani biti prorocima. Kako izgleda ovaj vid kršćanskog bivovanja na pozadini starozavjetnog proroštva? (usp. i 4.1.2).

SMJERNICE ZA AKTUALIZACIJU NEKOGA PSALMA

Što se ovdje predlaže za rad u grupi, može se pokušati i u pojedinačnom radu. Priloženi primjeri aktualizacije Ps 23 nastali su u praktičnom radu: 1. i 2. aktualizaciju nastavila je grupa, a treću ("antipsalam") izradio je pojedinac.

Ova se pravila po potrebi mogu izmijeniti.

1. Pravila za aktualizaciju:

- Najprvo imenice, glagole i pridjeve zamijenite drugim riječima ili slikama.
- Zadržite dosljedno slike koje ste pronašli (npr. Za "pastir" uzeli ste riječ- "prijatelj": stavite je uvijek ondje gdje u izvorniku stoji "pastir").
- Ne napuštajte stvarnih izričaja. Treba sačuvati osnovne izričaje i osnovni ugođaj izvornika.

2. Postupak

- Izabrati voditelja i zapisničar.
- Kratko ponoviti što je zadatak.
- Voditelj jednom čita psalam na glas.
- Svi razmišljaju o tekstu 10-12 minuta.
- Svatko na praznoj polovici papira bilježi svoj prijedlog za aktualizaciju psalma.
- Nakon šutnje voditelj otvara razgovor-
- Nastojte ustanoviti koji je osnovni ugođaj psalma i pokušajte složiti se u tom što je njegova osnovna poruka.
- Nakon toga čitate redak po redak, slušate pojedine prijedloge i nastojte se složiti u tom kakvu ćete zajedničku aktualizaciju prihvatiti. Ako ne ide drukčije, možete izabrati dvije inačice.
- Redak po redak bilježite na papir tekst u kojem ste se složili.
- Na kraju voditelj grupe čita još jednom tako aktualiziran psalam.

3. Poticaj

Za takvu obradbu (23/22) treba obično 45-60 minuta. Ako ste prije gotovi, možete još potražiti naslov koji će sažeti tako aktualiziran psalam.

Poticaži za daljnji (raz)govor

+ Možete li na temelju ovog pisma tako jasno i jednostavno sažeti postanak i svojevrsnost biblijskih spisa da bi to bilo razumljivo i nekome donekle neupućenome?

Literatura na hrvatskom - poticaj za daljnji studij

- D'Are, J., Biblija, Uvod u teologiju I, Priručnici 8, Zagreb, KS, 1972, 13-38.
 De Vaux, R., Znanost i vjera u proučavanju Biblije, Svesci 11/1968, 13-21.
 Duda, B., Biblija - knjiga Božjeg naroda, UB 8/1968, 147-155.
 Harrington, W., Uvod u Stari zavjet. Spomen obećanja, Zagreb, KS 1977, osobito 117-456.
 Književna povijest Biblije, RBT XXVIII-XXXV.
 Kresina, A., Tomić, C., Opći uvod u Bibliju i Uvodi i napomene uz knjige Staroga zavjeta, Biblija, 1. izd., Zagreb, Stvarnost, str. 233-294 (bis); 4. izd. Zagreb, KS, 1976, str. 1169-1230.
 Korisna je i kronološka tablica (Biblija 1. izd., str. 337-348, 4. izd. 1273-1292.
 Kustić, Ž., Mali ključ Biblije, Mala knjižnica GK, "Kovčeg" 4, Zagreb 1974, 238 str., 3 izd. 1978, 271 str.
 Lohfink, G., Kako čitati Bibliju, Biblioteka "Riječ", Zagreb, KS, 1968, 12 str.
 Lujić, B., Znakovitost krize u proročkom životu, Jukić 7, 28-36.
 Rebić, A., - Biblijska prapovijest (Post 1-11). Egzegetsko-teološka obrada prvih jedanaest poglavlja Knjige Postanka s uvodom u Mojsijevo Petoknjžje, Zagreb KS, 1970, 283 str.
 - Uloga i zadaća proroka u Izraelu, CuS, 9(1974)334-338.
 Sveto pismo, NK 57-80.
 Šoljić, A., Smisao i aktualnost proročke funkcije, Jukić 7, 7-14.
 Tomić, C., - Psalmi. Kratak uvod i komentar, Zagreb, Miškinina 31, 1973, 197 str.
 Biblijska poruka povijesti spasenja - SZ, Zagreb 1972, 166 str. (ciklostilom)-
 - Poruka spasenja Starog zavjeta, Zagreb 1970, 333 str. (ciklostilom).

"ČITANKA" 3. PISMA

Veliki svjedoci i promicatelji vjere u Sz jesu proroci. Donosimo dva tipična proročka poziva: Izaijin i Jeremijin. I dva psalma (130. i 23.) tipičan su izraz Izraelove vjere, povjerenja i pouzdanja u Boga.

Učiteljski tekstovi (uzeti iz koncilske konstitucije o Božjoj objavi) kratko izriču sadržaj i važnost SZ za kršćane te jedinstvo obaju Zavjeta.

Religiozno-duhovni tekstovi donose najprije jednu tipičnu židovsku molitvu (otkanu, to je značajno od biblijskih tekstova) te nekoliko suvremenih aktualizacijama Ps 130. i 120. koje donosimo u doslovnom prijevodu.

Radni list daje smjernice kako svaka zajednica i svaki pojedinac može na sličan način "smjestiti" biblijske molitve u svoju životnu situaciju.

Prigodni listovi daju kratak shematski pregled nastanka biblijskih spisa, o kojima je riječ u ovom pismu.

Krležina pjesma postavlja mučno pitanje što će bijedi "pisane strofe u božjoj premudroj knjizi" i sili da na to pitanje vjernički odgovaramo "budući da nam za utjehu na raspolaganju stoje Svete knjige" (1 Mak 12,9).

Iz 6,1-11

Izajin poziv

One godine kad umrije kralj Uzija, vidjeh Gospoda gdje sjedi na prijestolju visoku i uzvišenu. Skuti njegova plašta ispunjahu svetište. ² Iznad njega stajahu Serafi; svaki je imao po šest krila: dva krila da zakloni lice, dva da zakrije noge, a na dvama je krilima letio.

³ I klicahu jedan drugome: "Svet! Svet! Svet Jahve nad Vojskama! Puna je sva zemlja slave njegove!"

⁴ Od gromka glasa onih koji klicahu stresoš se dovraci na pragovima, a Dom se napuni dimom. ⁵ Rekoh: Jao meni, propadoh, jer čovjek sam nečistih usana, u narodu nečistih usana prebivam, a oči mi vidješe Krala, Jahvu nad Vojskama!"

⁶ Jedan od Serafa doletje k meni: u ruci mu žerava koju uze kliještima sa žrtvenika; ⁷ dotače se njome mojih usta i reče: "Evo, usne je tvoje dotaklo, krivica ti je skinuta i grijeh oprostjen". ⁸ Tad čuh glas Gospodnji: "Koga da pošaljem? I tko će poći?" Ja rekoh: "Evo me, mene pošalji!" ⁹ On odgovor: "Idi i reci tom narodu: Slušajte dobro, al' nećete razumjeti, gledajte dobro, al' nećete spoznati. ¹⁰ Otežaj salom srce tom narodu, oglušiti mu uši, zaslijepi oči, i srcem da ne razumije kako bi se obratio i ozdravio". ¹¹ Ja rekoh: "Dokle, o Gospode?" On mi odgovori: "Dok gradovi ne opuste, i ne ostanu bez žitelja, dok kuće ne budu bez ikoga živa, i zemlja ne postane pustoš".

Jer 1,4-10

Poziv Jeremijin

⁴ Dođe mi riječ Jahvina: ⁵ "prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi, ja te znadoh; prije nego što iz krila majčina izađe, ja te posvetih, za proroka svim narodima i postavih te. ⁶ A ja rekoh: "Ah, Gospode Jahve, gle, ja ne umijem govoriti: "dijete sam". ⁷ A Jahve mi odvrati: Ne govori: "Dijete sam!" već idi k onima kojima te šaljem i reci sve što ću ti narediti. ⁸ Ne boj ih se, jer ja sam s tobom da te izbavim, riječ je Jahvina. ⁹ I tada Jahve pruži ruku, dotače se usta mojih i reče: Evo u usta tvoja stavljam riječi svoje. ¹⁰ Gle, postavljam te danas nad narode i kraljevstva, da istrebljuješ i rušiš, da zatireš i ništiš, da gradiš i sadiš".

Ps 130/129

Pouzdanje u Boga
Hodočasnička pjesma

Iz dubine, Jahve, vapijem tebi: Gospodine, čuj moj glas! ² Neka pazi uho tvoje na glas moga vapaja! ³ Ako se, Jahve, grijeha budeš spominjao, Gospodine, tko će opstati? ⁴ Al' u Tebe je praštanje, da bismo Ti služili. ⁵ U Jahvu ja se uzdam, duša se moja u njegovu uzda riječ. ⁶ Duša moja čeka Gospodina više no zoru straža noćna; više no zoru straža noćna, ⁷ nek Izrael čeka Jahvu. Jer je u Jahve milosrđe i obilno je u njega otkupljenje; ⁸ on će otkupiti Izraela od svih grijeha njegovih.

Ps 23/22

Jahve - Pastir dobriPsalam Davidov

Jahve je pastir moj: ni u čem ja ne oskudijevam; ² na poljanama zelenim On mi daje odmora. Na vrutke me tihane vodi ³ i krijepi dušu moju. Stazama pravim On me upravlja radi imena svojega. ⁴ Pa da mi je i dolinom smrti proći, zla se ne bojim, jer si Ti sa mnom. Tvoj štap i palica Tvoja utjeha su meni.

⁵ Trpezu preda mnom prostireš na oči dušmanima mojim. Uljem mi glavu mažeš, čaša se moja prelijeva. ⁶ Dobrota i milost pratit će mene sve dane života moga. Jahvinu ću domu prebivati kroz dane mnoge.

DOGMATSKA KONSTITUCIJA
"DEI VERBUM"
o božanskoj objavi

- STARI ZAVJET

Povijest spasenja u knjigama Starog zavjeta

14. Preljubežljivi Bog - brižljivo namjeravajući i pripravljavajući spasenje svega ljudskog roda - jedinstvenim je raspoređajem izabrao sebi narod kojemu će povjeriti obećanja. Sklopivši savez s Abrahamom (usp. Post 15,18) i po Mojsiju, s pukom izraelskim (usp. Izl 24,8), On je riječima i zahvatima tako sebe objavio narodu, svojoj svojini, kao jedincatog Boga, istinskoga i živoga, te je Izrael stekao iskustvo o tom koji su Božji putovi s ljudima. Te je putove Izrael, jer mu je Bog sam govorio po ustima proroka, iz dana u dan sve dublje i jasnije razumijevao i među ostale narode širio (usp. Ps 21,28-29; 95,1-3; Iz 2,1-4; Jr 3,17). A raspoređaj spasenja po svetim pismima unaprijed naviješten, isripovijedan i razvijen, nalazi se kao prava Božja riječ u knjigama Starog zavjeta; zato te knjige, Bogom nadahnute, čuvaju neprolaznu vrijednost; "Jer, što je unaprijed napisano, pisano je na pouku nama, da imamo nadu po strpljivosti i utjehi Pisma (Rim 15,4).

Važnost Starog zavjeta za kršćane

15. Starozavjetni raspoređaj bijaše prvenstveno tome usmjeren da pripravi, proročki navijesti (usp. Lk 24,44; Iv 5,39; 1 Pt 1,10) i različitim praslikama naznači (usp. 1 Kor 10,11) dolazak sveopćeg otkupitelja i mesijanskog Kraljevstva. Knjige pak Starog zavjeta pokazuju svima - kako je to odgovaralo stanju ljudskog roda prije vremena kad je Krist uspostavio spasenje - spoznaju Boga i čovjeka i načine kako pravedni i milosrdni bog postupa s ljudima. Makar te knjige sadržavale također što nesavršeno i privremeno, one ipak očituju istinski božanski odgojni postupak. Stoga Kristovi vjernici treba da Bogu odano prihvate te knjige, koje izražavaju živu svijest o Bogu, u kojima su pohranjeni uzvišeni nauci o Bogu i spasonosna mudrost o životu čovjekovu i čudesno blago molitava, u kojima se napokon krije Misterij našeg spasenja.

Jedinstvo obaju zavjeta

16. Bog, dakle, nadahnitelj i začetnik knjiga obaju Zavjeta, tako je mudro rasporedio da je Novi zavjet u Starom sakriven, a u Novom Stari otkriven. Naime, iako je Krist u svojoj Krvi sazdao Novi zavjet (usp. Lk 22,20; 1 Kor 11,25), ipak knjige Starog zavjeta - preuzete u cijelosti u evanđeoskom navještaju - dobivaju i pokazuju svoje puno značenje u Novom zavjetu (usp. Mt 5,17; Lk 24,27; Rim 16,25-26; 2 Kor 3,14-16) dok ga za uzvrat osvjetljaju i tumače.

(DEI VERBUM 14-16)

ŽIDOVSKÉ MOLITVE

Štéma Jisrael (Čuj, Izraele: Pnz 6,5) u isto je vrijeme i vjeroispovijest i zahtjev. O davnine ima značaj židovske vjeroispovijesti. Pobožni je Židovi ponavljaju svaki dan.

Čuj, Izraele! On je Bog naš, ON je jedini. Zato ljubi NJEGA, Boga svoga, svim srcem svojim svom dušom svojom i svom snagom svojom! Riječi ove što ti iz danas naređujem, neka ti se urežu u srce. Napominji ih svojim sinovima. Govori im o njima kad sjediš u svojoj kući i kad ideš pute; kad liježeš i kad ustaješ. Priveži ih na svoju ruku za znak, i neka ti budu kao zapis među očima! Ispiši ih na dovratnicima kuće svoje i na vratima svojim!

(Pnz 6,4-9)

Ako poslušate zapovijedi koje vam danas izdajem i budete ljubili NJEGA, Boga svoga, i služili mu svim srcem svojim i svom dušom svojom, davat ću vašoj zemlji kišu u pravo vrijeme: u jesen i proljeće, i moći ćeš sabirati svoje žito, svoje vino i svoje ulje; travu ću davati po tvome polju tvome blagu. Tako ćeš jesti i biti sit. Pazite da se vaše srce ne zavede, da ne pođete stranputicom, da drugim bogovima ne iskazujete štovanje i da im se ne klanjate. Jer tada bi na vas ON usplamtio gnjevom: nebesa bi zatvorio; kiše ne bi bilo; zemlja ne bi davala roda, i vas bi brzo nestalo s te dobre zemlje koju vam ON daje. Utisnite ove mome riječi u svoje srce i u svoju dušu; kao znak ih privežite na svoju ruku; neka vam budu kao zapis među očima! Poučite u njima svoje sinove; izgovarajte ih kad sjedite u svojoj kući i kad idete putem; kad liježete i kad ustajete. Ispišite ih na dovratnike svoje kuće i na svoja vrata, da vaši dani i dani vaših sinova i zemlji za koju se ON zakleo vašim ocima da će im je dati - budu brojni kao dani nebesa nad zemljom.

(Pnz 11,13-21).

I reče ON Mojsiju:

Govori Izraelcima i reci im: Neka od naraštaja do naraštaja prave rese na skutovima svojih haljina, a za resu svakog skuta neka privezuju ljubičastu vrpcu. Imat ćete rese zato da vas pogled na njih sjeća svih NJEGOVIH zapovijedi. Vršite ih, a ne zanosite se svojim srcem i svojim očima što vas tako lako zavode na nevjeru. Tak ćete se sjećati svih mojih zapovijedi, vršit ćete ih i bit ćete posvećeni svome Bogu. JA sam vaš Bog, koji sam vas izveo iz zemlje egipatske da vam budem Bogom. JA, Bog vaš.

(Br 15,38-41)

NB! Ova je molitva otkana od raznih biblijskih odlomaka. Molitvena ih je predaja stavila zajedno. To je važno za shvaćanje važnosti usmene predaje. Osim toga, usporedba ove molitve s biblijskim tekstovima pokazuje kako se pobožni Židovi još i danas - kao i u Isusovo vrijeme, i još prije njega - ustručavaju izgovarati Ime Jahve te govore ON, Gospodin i sl.

INDIJANSKI PSALAM 23 (22)

Ovaj slobodni prepjev psalma 23 (22) od svih životnih situacija izabire onu skrajnju - smrt. To je konačna prigoda da Bog bude pastir.

Jednom - može to biti uskoro,
može biti i nešto kasnije,
može biti i mnogo kasnije -
privući će me On u usku dolinu
što leži među brdima.

Ondje je mrak,
ali ja se neću okretati,
i neće me biti strah,
jer ondje, među onim brdima,
susret će me Pastir veliki.

Podrijetlo je prepjeva nepoznato

AKTUALIZACIJA PS 32 (22)

1. Gospodin je moj prijatelj.
On živi za mene.
S njime prestaje mržnja
Svakodnevice gubi svoju svakidašnjost.
On ima uvijek vremena za me.

On mi uvijek može pokazati što je važno.
Jer on mi je više nego prijatelj.
Uza me si i u anonimnosti
Grada, ulica. Prometa:
Kad me ti pratiš,
Svega toga i ne opažam.

Ti si me k sebi pozvao,
Premda drugi toga već odavno ne čine.
Stol je rasprostrt,
Ti sjedaš do mene,
Jedemo, razgovaramo, smijemo se.

Kontakt je s tobom trajan.
Dolazim k tebi,
I tvoja su vrata uvijek otvorena.

2. Aktualizacija

1. Gospodin je otac moj;
on se brine za mene
(daje mi sve što trebam).

2. Omogućuje mi miran san;
podržava mi život.

3. Ispunjava me radošću;
vodi me kamo hoće.
Ta otac je!

4. Uza sve tjeskobe ja se ne bojim!
Ta on je tu.
Njegova snaga i njegova mudrost
ulijevaju mi povjerenje.

5. Poklanjaš nam prijateljstvo prijatelja,
onda kad je sve uokolo sama prijetnja.
Jačaš nas.

6. Brižljiva tvoja ljubav uvijek
je sa mnom, sve dok živim.
Ti si mi domovina zauvijek!

3. aktualizacija ("antipsalam" - iz usta tražioca)

Može li on biti moj pastir
kad mi toliko toga nedostaje?
Ne daje mi odmoriti se na pašnjacima;
nemiran sam, žedam na presušanim izvorima.

Ne daje mi odmoriti se na pašnjacima.
Donosi li on osvježenje mojoj duši?
Zar me on zaista vodi?
Kojim putovima? Kamo?

Idem li i posred podnevnog svjetla,
bojim se, bojim se nesreće:
ti si mi odveć blizu.
Tvoj štap i palica tvoja?
To za mene nema smisla nikakva.

Za stol moram sjedati s otvorenim strancima.
 Glava mi nije pomazana,
 i čaša mi je gotovo prazna.

Ništa mi ne polazi za rukom
 na mojim bespućima i putovima.
 Hodim po sprudovima.

VAPIJEM K TEBI IZ KONCENTRACIONOG LOGORA

Psalam 130 (129)

Iz dubine vičem tebi, Gospodine!
 Vapijem k tebi noću, u ovom zatvoru,
 U koncentracionom logoru,
 U mučilištu, u tamnoj tamnici,
 Za unakrsnog ispitivanja.
 Čuj moj glas,
 Moj SOS!

Kad bi vodio zapisnik grijeha,
 Gospodine, tko bi bio bez grijeha?
 Ali ti grijeha opraštaš,
 Ti nisi nepomirljiv kao istražitelji.

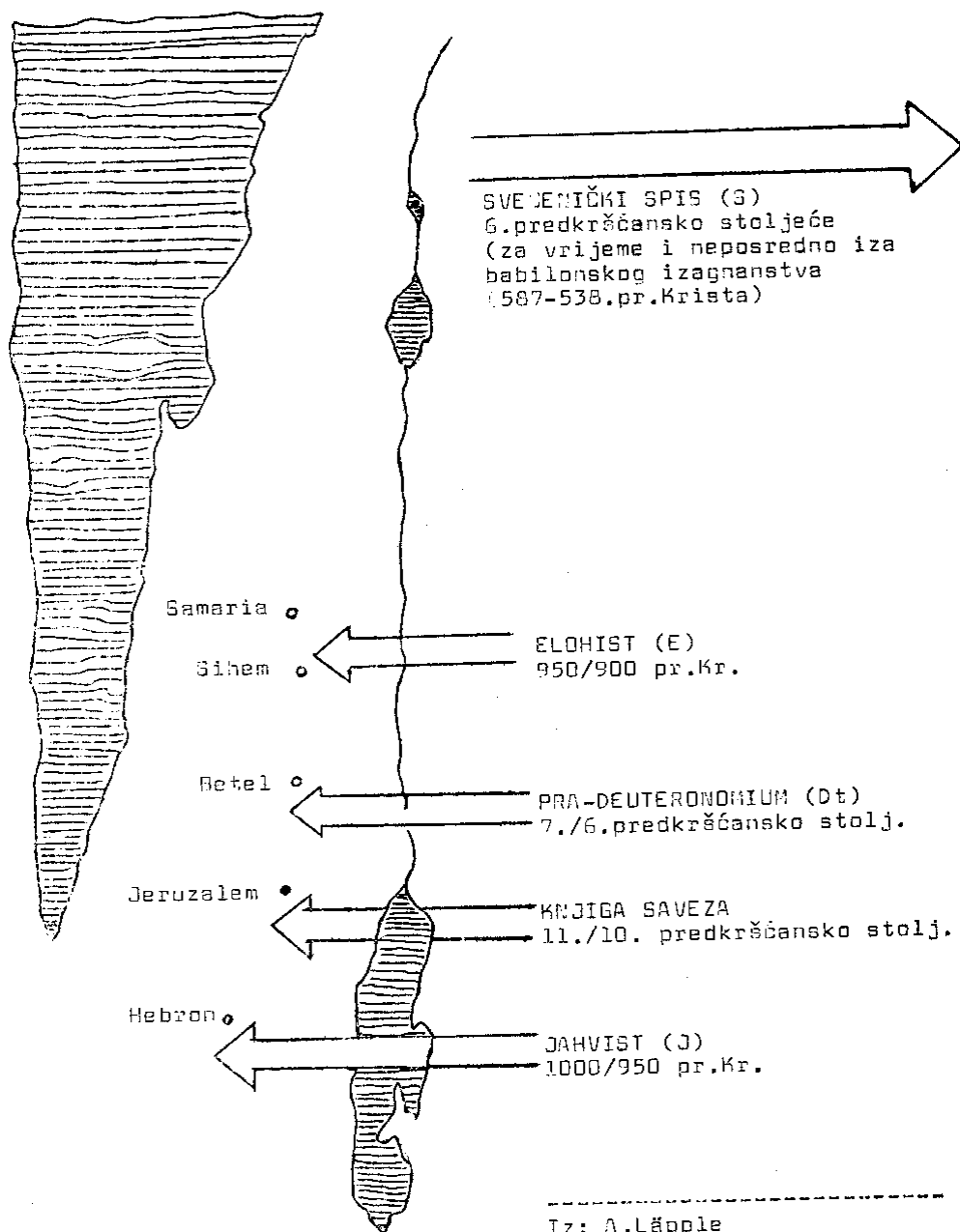
Povjeravam se Gospodinu, ne vođama, niti krilaticama.
 Povjeravam se Gospodinu, ne radioemisijama!

Duša moja čeka Gospodina -
 Čeznutljivo kao noćobdija jutarnje rumenilo,
 Srdačnije no što se u tamnici broje noćne ure.

Dok nas u tamnici drže, slavimo blagdane!
 Gospodin nas oslobađa. On je Izraelova sloboda!

(Iz: Ernesto Cardenal, Zerschneide den Stachelkrat.
 Lateinamerikanische Psalmen, Wuppertal 1973, str.53).

Skica i pregled postanka Staroga zavjeta

Iz: A. Läpple
Die Entstehungsgeschichte der Bibel,
München, Don Bosco Verlag,
1969.

Iz: A. Läpple
Die Entstehungsgeschichte der Bibel,
München,
Don Bosco Verlag, 1969.

BIJEDA SVOJIM RUKAMA
DOTIČE SE SVEGA

(Bori Prodanoviću)

Svojim blijedim sagnjilim licem i svojim suhim rukama
bijeda se dotiče svega što jedemo i što pijemo:
pod brašnjavim licem pajaca kome se siti smijemo
umorna bijeda kunja u svojim nijemim mukama.

Stvari ni predmeta nema ni bijede kružnice stola
što je ne dotakne bijeda svojom smrdljivom prnjom;
košulje naše, sagovi, posuđe, sobe, tanjuri,
iz svega zeleno, gladno oko bijede vire.

Pod strunom u potezu gudala, u žaru us'jane pegle
Sjene su blijede preko svega legle,
Njegve osuđenike ruke su blijede stegle,
U rudniku bijedna djeca nijemo umorno tegle.

Parkete je bijeda lizala da nama blistaju voštani,
A iza izloga mesarski kosturi gladauju koštani.
Bijeda cvrlji spise, optužuje, sudi i vješa,
Prstom se dotiče mrtvog gavrana i nepoznatog leša.

Bijeda svira glazbalom i nosi crvene frakove,
Servira divljač, gljive, skupocjene morske rakove
I žedna rastače pivo i ogromne vinske akove.

Bijeda rastvara zavjese tihih gospodskih soba,
Da je dotakla nije, nema ni posude ni kvake.
Bijeda je dvorkinja gozbe, prstom zatvara rake,
Gola i prezrena, klecava, nemoćne bijedne šake.

I što će bijedi riječi šepavog hidalga svetoga Lojole
I pjesma suncu gospodina mladoga iz grada Asizi?
To su skupocjene riječi u brokatnoj rimskoj rizi,
A bijedu peče bijeda u njenoj krvavoj brizi.

Što će joj pisane strope u božjoj premudroj knjizi
Kad bijedu bolovi piju i krvave rane bole.
U bijedi se ljudi klanjaju i sklopljenim rukama mole,
U svijetu gdje bližnji bližnjega ko sami sebe vole,
Pod nebom svetog Franje, svetoga Tome i svetoga Lojole.

Miroslav Krleža, pjesme,
Zajedničko izdanje "Svjetlost", Sarajevo
i "Školska knjiga", Zagreb 1976, str. 126-127.